

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

ایکینجی سنه: دردنجی جلد

نومرو: ۳۹

۲۰ تشرین ثانی ۳۳۸

اجتماعیات

تورک دوستک تسمیلی

۴

اورته ایل

اورته ایل، ایکی کوچوک ایلاک برلشمه سندن
حصوله ککن اجتماعی هیئتدر. کوچوک ایلاک دورت
بویدن مرکب اولدیفنی کوردک. او حالده، اورته
ایلده سکیز بویدن مرکب اولاق لازم کایر. سکیزلی
تصانیق اولان نامان تورکلرینک آندمه کوریورز.
(نامان) مغولده سکیز معناسه در. یاقوتلرده،
آلتای تورکلرینده صول قول سکیز بویدن مرکبدر.
غرب تورکلرینک اجدادی اولان اوغوزلرده بوسکیز
بوینک ظاهرده آلتی به ایندیکنی کوریورز. حالیکه
اوغوز ایندهده «شولن» آدلی ملی ضیافتده
سوکولرک «اندام کوشترک» عددی سکیزدر.
چونکه خان ایله خانقده سکیز کوکلی وارددر.
(سوکول) سوکوش کلیمسک اصابدرکه دینی ضیافتده
مقدس قورباندر هر تئمک ییه یله چکی عضوی اقامه

مالده... دیبه باغیردی. جینکیز دولیمی کریسه
باقیورسکیز. اصل وظیفه کیزی اونوتوب قاجغه
باشلا یورسکیز، و صوکره پاندمی امرضا پلنه دونه درک:
— واسیلاکی، چابوق، چابوق... نیم محافظ
طابوری آیکیز... نه یلارسکیز یایکیز. برتانه سنی
صاغ براقیه جیسکیز، بر تانه سنی...

دیددی و تکرار شیارقی بر چو جوق طوریه
شیمیدی اوزاقندن اوزاغه اطرافنی احاطه ایتک
باشلا یان قیزیل و اوغولتولی اورمانی تماشا به دالیدی.
قوماندان فیلیبوس بو وحشی مراقبه ده نه قدر
زمان قالدی، ییلدیور. لکن زمان کلدی که بولندی
برده ده فضل قالمایه جفت چس ایتدی. یانفینک
قیویاجیلری اوستنه باشنه باغیوردی و هوا تنفس
ایدیله میه جک درجه ده دومانله، حرارتله مشیوع
ایدی... بوئندن باشقه، هر دقیقه، تورک عسکرلری
شهره برآز ده یافلاشیوردی. بالقونده شو فوریه
سساندی:

— اونومو ییل حاضری؟

فقط آشاغیدن هیچ بر سس اوکا جیواب
ویرمدی، یغماچیلرله بوزغون و فرادی عسکرلر
آزمه سنه قاریشان بو آدم چوقندن اونومو ییلانی براقوب
کیتمشدی. قوماندان فیلیبوس آشاغی ایندی، بلدی
دائره سنک قابوسی اوکنده بر مدت صاغنه صولنه
باقیدی، کوزلی دوماندر هیچ بر طرفی کورمیزیوردی.
برکابوس اینده کی سنده لیه سنده لیه استاسیونه
دوغری یورومکه باشلادی...

یعقوب قدری

بر عصاره ایله دقیقه دقیقه به یویوبوب سیریلن
قیزیللی آغاچلر حالده اطرافه دال بوداق صالیور
وروز کارک استقامته دوغری قیویاجیلر صاچهرق
ایرکیلیوردی. موقع قوماندانی فیلیبوس یویویاجیلرک
ایشیغنده هر زماندر ده بیاض کوروت مناره لره
باقیدی، صیره صیره، ایزلی اوقاقی اوتوز سکیز
دانه ایدیلر. قاجغه دن یخیر کورونیورلیدی. او
قیزیل دالغله اینجه ناریش، لکسز قوغوبویونلری
آکدیریوردیلر.

یارم ساعت ظرفنده شهرک بش اون نغله سنده
بردن باطلایان، و متعاقباً بری برینه قول آتهرق
کیشله بن یانغین مغنیسای بریانارداغ حاله صوقشدی.
دریندن درینه ییقیلان اولرک چاتیریلری، باغریشان
خلقک وایلاسی، سلاح سسلری و بومبا طرافلری
هپ بر آرایه قاریشهرق بر بورا انشاسنده بر اورمانده
دویولان مخوف اوغولتولی خاطر لاتیوردی.

قوماندان فیلیبوس کندی شرفته بر شهر آیین
سیر ایدن بر تاجدار کبیدی، بوکا رنما حالا یرنده
او طورامیور، بالقونده قاجیسی صالایه رق بر آشاغی
بر یوقاری دولاشیوردی. ایکیده بر بارماقندن سوغاغه
صارتوب اورادن کین عسکرلینه سسله نیوردی:

— حکومت قونانغی نه وقت آتشله به جکار؟
استاسیون جوازندکی مسلمان اولرنی اونوتما سکیز!
خلقک داغیله سنده دقت ایدیکیز، نه دوریورسکیز،
هایدی...

دیوردی و اونلر صاغه صوله قوشوشده
باشلا یورلیدی. چوق کچمیور، حکومت قونانغی ده
طوتوشیور و استاسیون جوازنده تک توك علودومان
ستولری باش کوستریوردی.

لکن یونان دوریه لرنک، سسوقاق باشلرنی
طوتان نقطه لرنک بونون غیرته رنما اولرندن دیشاری به
فیرلایوب سوغاچلرله یاییلان خلای داغلره و اووالره
داغیلقمندن منع ایده مدیلر. بو خلقک اولرندن
دیشاری به اوغراییشی، عینی زمانده مختلف نقطه لره
هپ بردن فیشقیران صولرک بر کوچوک سیل حالده
آقیشی کپی برشی اولدی. یونان زبانلری کوشه
باشلرنده، یول دونوملرنده هر بری آیری آیری بر
استقامته دوغری آقان بوسیللری ناله یرمه دوردیرمه
چالیشدی. قورشون، میتالیوز، بومبا، سونکو
هیچ برمانه کار ایتدی، مدهوش و جیغافین خلای
کتشلری قوای طبیعه دن بر عنصر حالنده آتشی
ودوماندر شهرک اطرافه طاشدی. یونان عسکرلری،
کاه آتلا روستنده، کامیابو کتشلرک اوزرینه صالدریوردی،
قادرین دیمیور، اختیار دیمیور، چو جوق دیمیور،
توفک دیچیکلرله دوکیور، سونکولرنی صالایور،
بوغیور، اولدیریوردی. فقط هر کتله دن قورتولوب
قاجه جتی برقم قالیوردی.

کندیسته بومعلوماتی کتیر عسکری، قوماندان
فیلیبوس آز قالون اولدیرمه جکدی:

— آچاقلر! کوزیکز هپ مالده، هپ

ایدیر. مقدس قوزیان اولان تیت اوکوزی (ایلک)
تمشایدیر. او حالده، ایلی تشکیل ایدن مختلف
تشکیللردن هر بری، اوکوزک بر عضونه تقابل
ایتایدیر: اوکوزلر باشی خان، قارنی خاتونی ارانه
ایدیر. او حالده، خانک سوکوشی (باش) خاتونکنکی
(قارنی) اولایدیر. اوکوزک صاغ طرفی، ایلاک
صاغ قولی، صول طرفی ایسه، ایلاک صول قولی
تمشیل ایدیر. او حالده صاغ قولی تشکیل ایدن اوج
بوینک بوینک سوکوشلرنی صاغ بومله صاغ آشیقلی
وقابورغه اولایدیر. صول بومله صول آشیقلی و صرت
اتی صول قولی تشکیل ایدن اوج بوینک بوینک
سوکوشلری اولقی لازم کایر. ایشته اوغوزلرده
بوی بکاریلرله خان و خاتون بومنطقی دائرسنده آنجی
کندی سوکوشلرنی ییه ییایرلیدی. (یالکنر خانک
صیرت انشاسنده حصه سی واردی) بوئندن آکلاشییورکه
اوغوزلرده، ایلی تشکیلاتی سکیزلی بر تصنیفه استناد
ایدیور. ذاتاً، یوقاریده اوج اولرک نه صورته
درت بویدن اوچه ایندیکنی کوسترمشدک. بونلر
ینه اوج بویدن مرکب اولان بوزاوقلرله اتحاد ایدنجی
آلتی بویدن مرکب بر ایل اولدیلر. فقط، خان
و خاتونله برابر تشکیلاتلری ییه سکیز بوی حکمنده در.

اورته ایلده (اورته ناتوریزم) آدینی ویرمه
ییه جکیز بر دینی سیستمه استناد ایدیر. اورته
ناتوریزمده الاملر ایکی طاقه آیریلیر. برنجی طاقم
(کوشن)، (آی)، (ییلدی)، کپی ساوی
تاکر یلدرکه بونلر (کون خان، آی خان، ییلدی
خان) دینلیر. ایکینجی طاقم (کوک اکره موایه)،
طاق، (دکز) کپی خاکی بر صولردر... بونلرده
(کوک خان، طاق خان، دکز خان) آدلری
ویریلیر. بویکی طاقندن برنجیسی. اوغوز ایلاک
صاغ قولی اولان بوزاوقلردن اوج بوینک بوینک
تمشالایدیر، ایکینجیسی ده صول قولی اولان اوج
اوقلرله منسوب اوج بوینک بوینک تمشالایدیر.
صوکرلری بو بوینک بوینلردن هر بری دردر تالی بویه
آیریلدیندن، اوغوز ایلاک بولری یکرمی دورده
بالغ اولمشدر. بولری صیره سیله کوسترمل:

صاغ قول: بوزاوقلر

قانی	کون خان بولری
پاپات	
الته اولی	
قاره اولی	آی خان بولری
بازر	
دوکر	
دودرغا	ییلدی خان بولری
یاری	
افشار	
قریق	قارین
بکدیلی	
قارین	

درويش سوزلندن :

ناله كوردوم !

سر حقيقته عرم اولونجه
بر قطره شكندمه عمانلر كوردوم ،
مردان خدايه همدم اولونجه
درويش صورتندمه سلطانلر كوردوم .

بوكلشك باقم چيپكارينه .
ميل ايتم هزار نغمه كرينه ؛
بن او چيپكارده شبنم يرينه
سادن داملامش آل قانلر كوردوم .

قولايجه اينانم ايسترم برهان
ظاهره آلدانماز ارباب عرفان .
روحدهكي درده آزاركن درمان
بن كندمدن خسته لقمانلر كوردوم .

هرسوزه قانارسك دوشرسك درده
فلاكتله قانار كوز كدن برده ،
دنيا ديديكمن بوسغلي برده
جبريه بكمزه بن شيطانلر كوردوم !

ناله ايتدي ناله بو فلك بكا
حيرتده قانيرسك سويلسم سكا ؛
نوخك كميندنه دكادم اما
اوكا دهشت ويرر طوفانلر كوردوم .

ييلديزم دوشكوندي ، طالم كوسكون
حياتم خسارنه پكردي پوتون
ارنلر المدين طوتديلر بركون
شانلي دملر سوردوم ، دورانلر كوردوم .

چهره مقصودي كورن بي نقاب
ديني ، عقيابي ايلز حساب .
باده حكمتدن اولوب نشو ياب
داريني بر پوله صانانلر كوردوم .

باب حق آجيقدر مرد آگاهه ،
جاندن پكنلرلر ايرن الهه ،
حقيقت يولندن بن بودرگاهه
ايستكيه كلش قربانلر كوردوم .

نورقادي زاده شكيپ

مساويدرلر . بوي بكارى بويلر ك مائلرندن عبارت
اولديني كي ، خانده بوي بكارينك قراريله حرکت
ايدر . يكرى دورت بوي بكي يا « كنگاش — شوري »
صورتندمه ، ياخود « شولن » ملي ضيافت شكندمه
طويلانهرق مذاكره ايدرلر . خانك انتخابي ياخود
خلمي بوجلسلر طرفندن اجرا اولونور . ديمك كه
اورته ايلده ، كوچوك ايل وبوي دولتلى كي
تاميله دموقراتيكدر . « ايامي يلمان . بكمي يلمان ؟ »
دستورى بوحكومتلك ماهيتي كوسترمكه كافيدر .

عائلي دولتي روم ايلي وآنادولودن عبارت
اولنى اوزده ايكي قولة آيريلشدي . معيت سواريلرى
آلتي بولوكدي : سپاه ، ساحدار ، علوفيان ، عين ،
علوفيان يسار ، غريباي عين ، غريباي يسار .
وزيرلك اينج اوغلانلرى ده يكرى دورت عدددي .
اوغوز تشكيلاتنك عيني باشقه قوملرده ده
كورويورز . هيونو نو دولتلك مؤسس اولان
(مته) ماني (صاغ قول) و (صول قول) آدلرله
ايكي قولة آيريلشدي . هر قولة بر بكار بكي قوماندا
ايدويوردى . ولي عهد صول قولك قوماندايدى .
دولتلك اك بويوك مأموريتلى آلتي عدددي . اوردو
يكرى دورت تومان (اون بيك كشيلاك قطعمه) .
منقسمدي (دمكيني) . موغوللرده عيني تشكيلاتي
بولويورز .

موغوللر صاغ قولة (براغونفار) ، صول قولة
(جاغونفار) ديرلدى . « اسكي زمانده موغوللر
(تومان) تسميه اولونان آلتي قولة منقسمدي .
بونلرده جاغونفار وبراغونفار ناملرله ايكي قولة
آيريلدي . صاغ قولة خان قوماندا ايدويوردى . صول
قول خانك برادري ياخود اوغلي طرفندن قوماندا
اولونوردى . » (غرانده آتسيقلوبه دي ، بلوشه)
موغوللرده يكرى دورت بوي تشكيلاتي ده
كورويورز : « اون يدينجي قزنده يازيلش مكميل
برقانون بولويورز . ۱۶۴۰ تاريخ ميلاديسينده
قبيلهك يكرى دورت رئيسي طرفندن تمثيل ايديلن
(اوزاتلر مجتمعه سي) ۱۱۵۰ مادهك بردستور قبول
ايتش » (تاريخ علم حقوق)

ياقوتلرده يكرى دورت بوي تشكيلات وار :
بويوك پترو مقدس قازى كوسترمك ايچين
پترسبورغه ياقوتلردن يكرى دورت شامان كتيرتمش ،
يكرى دورت عدددي سلجوق تشكيلاتندن آتابكاره ،
ابوباره وده صردكي كولمن تشكيلاتنه پكمشدر .
حتي ، بتايس كردلردن (روزكي) عشيرتده ايكي
قولة ويكرى دورت بويه منقسمدر . اوغوزلرده
ايكي ، آلتي ، يدي ، اون ، ايكي ، يكرى دورت
عددلرينك مقدسلكي ، اورته ايل تشكيلاتنه اساس
اولمزلنددر .

ضيا كوك آل

صول قول : اوج اوغلر

بايدز	كوك خان بويلرى
يچنه	
جاوادر	
چيتي	
سالور	طاغ خان بويلرى
ايمور (ايمرالى)	
الابونتي	
اوركر	
اكدور	دكنر خان بويلرى
بوكدوز	
سيوا	
ققق	

بويكرى دورت تالي بويدن هر پرسنك كندينه
مخصوص بر (تمغا) سي واردر . بوتغال جامع التواربخده ،
محمود كاشغري ايتتمده رسميله كوستريلشدر . اوغوز
بويلرى سوزورليني ، خزينه لريني بوتغالره تفريق
ايدرلدى . فقط ، تمغال هر تالي بويه خصوصي بر شخصيت
ويرمكله رابر ، بونلك هر دوردي بويوك بر بوي
تشكيل ايتكمده يته بردوام ايديلر . بوي اثبات ايدن
جانلي دليلار ، بويوك بويلر ك مشترك اونفونلرله
سوكوكايدر .

اونفونلر — (اونفون) ، مبارك معناينه در .
بر بويك اونفونى اونك مبارك طائيديني برجيواندر .
اوغوزلرده بوجيوانلر اوجي قوشلردن انتخاب ايدلشدر .
هزبوي كندى اونفوننه حرمت ايتمكله ، اوكا اوق
آتما قولة ، آتني يمه مكله مكافيدر . اوغوز بويلرينك
اونفونلرى شونلردر :

(۱)	كون خان بويلرى	اونفونى : شاهين
(۲)	آي	» » » قارتال
(۳)	ييلديز	» » » طاوشانجيل
(۴)	كوك	» » » صونفور
(۵)	طاغ	» » » اوج قوش
(۶)	دكنر	» » » چاغرى

سوكوكلر — سوكوكارك ماهيتي يوقايدره
تشرح ايتشدهك . اوغوز بويلرينك سوكوكلرى
آشاغيدمه كي وجهلدر :

خان : باش واوچا (صيرت اتى)
خاتون : قارين
كون خان بويلرى : صاغ قاري باغرين (بوط)
آي خان : » : صاغ آشيقل
ييلديز خان : » : اويياكو (قابورغه)
كوك خان : » : صول قاري باغرين
دكنر خان : » : صول آشيقل
طاغ خان : » : اوچابله (صيرت اتى)
اوغوزلر ك بويوك بويلرى آلتي اولديني كي
منتقلى ده آلتي ايلدن عبارتدر :
اوينور ، قالاچ ، قاتقلى ، قاراني ، قيجاق ،
آغاچ ازي .

اوغوز ايلنده ده ايكي قول برى برينه مساوي
اولديني كي يكرى دورت بويك هپي بربرينه